

พิจิตรา พาณิชย์กุล : การศึกษาชื่อและระบบการทอจันมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
ตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์ (AN ETHNOSEMANTIC STUDY OF NAMES AND THE SYSTEM OF
MAKING TRADITIONAL SIN-MUDMEE OF THE TAI PUAN IN AMPHOE BAN MI, CHANGWAT
LOP BURI) อ.ที่ปรึกษา: ศ.ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 135 หน้า. ISBN 974-17-6127-9.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์ชื่อที่ใช้เรียกจันมัดหมี่ของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยพบว่า ชื่อที่ใช้เรียกมี 3 ประเภท ได้แก่ ชื่อจันมัดหมี่ประเภทพื้นฐาน ชื่อลายเดี่ยวและชื่อลายประสม

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาไทพวน จาก 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลหินปัก ตำบลบ้านกล้วย และตำบลบ้านทราย ของอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และจากการสังเกตขั้นตอนการทอผ้าจริงตลอดจนการปฏิบัติโดยการลงทำจริง

ผลการวิเคราะห์ชื่อจันมัดหมี่ประเภทพื้นฐานพบว่ามีทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ หมี่เปียง หมี่ลาย หมี่ขยาย หมี่ย่อย และหมี่คั่น และจากการวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบพบที่มีความหมายแตกต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 4 มิติ คือ จำนวนเส้นพุ่ง จำนวนหมี่ในเส้นพุ่ง การใช้สิ่งไหมประกอบ และ ลักษณะของด้ายในเส้นพุ่ง สำหรับชื่อที่ใช้เรียกลายเดี่ยวดั้งเดิมของจันมัดหมี่ มีทั้งหมด 18 ชื่อ ซึ่งพบว่าแตกต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 16 มิติ ได้แก่ การมัดลายเป็นแนวสี่เหลี่ยมคางหมู การมัดลายเป็นแถวตรงแนวนอน จำนวนแถวของลาย การมัดข้อคู่กัน การมัดลายเป็นหยักทางยาว การมัดช่วงปลายของลาย การมัดลายเป็นแนวรูปสามเหลี่ยม การมัดแนวรูปสามเหลี่ยมให้ซ้อนกัน การมัดลายในแนวเฉียง จำนวนลายในแนวเฉียง การมัดลายเป็นแนวสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน การมัดเฉพาะขอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน การมัดเก็บสี่ ความยาวของลาย การมัดข้อยื่นจากลาย และ จำนวนข้อที่ยื่นจากลาย นอกจากนี้ผู้วิจัยพบชื่อที่ใช้เรียกลายประสมดั้งเดิมของจันมัดหมี่ทั้งหมด 22 ชื่อ ซึ่งแตกต่างกันใน 3 มิติ ได้แก่ จำนวนลายเดี่ยวที่นำมาประสม ชนิดของลายเดี่ยวที่นำมาประสม และ ลักษณะตำแหน่งของลายที่นำมาประสม

เมื่อวิเคราะห์ระบบการทอจันมัดหมี่โดยรวม พบว่าระบบการทอจันมัดหมี่ประกอบด้วย 2 ระบบย่อยได้แก่ ระบบพื้นฐานการทอ และ ระบบศิลปประดิษฐ์ของจันมัดหมี่ ซึ่งระบบพื้นฐานการทอจันมัดหมี่ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับเส้นยืน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การคั่นด้าย การหวีเคือ การสับหูกเก็บเหา และขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับเส้นพุ่งอีก 6 ขั้นตอน ได้แก่ การคั่นหมี่ การมัดหมี่ การข้อมสี่ การแก้มัดหมี่ การกรอหมี่ การทอ ตามลำดับ สำหรับระบบศิลปประดิษฐ์ของจันมัดหมี่ ประกอบด้วยขั้นตอนการทำหมี่ให้เป็นลายเดี่ยวต่างๆ และนำลายเดี่ยวมาประสมกันให้เกิดลวดลายที่เป็นศิลปะบนผืนจัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าชื่อลายจันมัดหมี่สะท้อนให้เห็นถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม (เช่น ชื่อลาย ‘จับหว่าน’) วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (เช่น ชื่อลาย ‘นาค’) และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมทางวัตถุ (เช่น ชื่อลาย ‘โคมตั้ง’)

4580184522 : MAJOR LINGUISTICS

KEY WORD: MUDMEE / TAI PUAN / ETHNOSEMANTIC / NAMES

PICHITRA PANICHAKUL: AN ETHNOSEMANTIC STUDY OF NAMES AND THE SYSTEM OF MAKING TRADITIONAL SIN-MUDMEE OF THE TAI PUAN IN AMPHOE BAN MI, CHANGWAT LOP BURI. THESIS ADVISOR: PROF. AMARA PRASITHRATHASINT, Ph.D., 135pp. ISBN 974-17-6127-9.

The purpose of this study is to analyze the names of traditional Sin-Mudmee of the Tai Puan in Amphoe Ban Mi, Lop Buri. Three categories of the names are found: the basic categories, the isolated design names, and the composite design names.

The data used in this study was gathered by interviewing informants from Hin-Pak, Ban-Kluay and Ban-sai in Amphoe Ban Mi, Lop Buri, and by observing and participating in mudmee weaving.

The method of componential analysis was used in the analysis. The result shows that there are five basic names representing the basic categories of Sin-Mudmee. They are: /mii³ pian²/ 'flat' /mii³laaj⁶/ 'stripe', /mii³ khajaa¹/ 'enlarged', /mii³ jooj⁶/ 'hanging down', and /mii³khan³/ 'interposed'. The meanings of all these basic names are differentiated by four dimensions of contrast: *The total number of threads in weft yarn, the number of tied and dyed threads in weft yarn, ornamentation with yellow and black yarn, and characteristics of threads in weft yarn.*

Regarding the isolated design names, eighteen names are found. They are differentiated by sixteen dimensions of contrast: *the trapezoid shape, the horizontal line, the number of lines, double tying points, the zig-zag line, tying the end of lines, the triangle shape, the double triangle shape, the oblique line, the number of oblique lines, the full rhombus shape, the rhombus outline, tying to block dyeing, the length of the design, the linear extension from the design, and the number of extended points.*

The study shows that the above-mentioned designs are combined into a large number of diverse designs for weaving a whole mud-mee piece. They are represented by twenty two composite design names, which are differentiated by three dimensions of contrast: *the numbers of design components, kinds of design components, and the position of design components.*

As for the mud-mee weaving system, it is composed of two sub-systems: The mud-mee basic weaving system and mud-mee design system. The former consists of two parts: the process concerning warp (vertical) yarn and the process concerning weft (horizontal) yarn. The process concerning warp yarn involves three steps: stretching the warp yarn along a warping board to decide the length of yarn for the whole piece of mud-mee, ordering and straightening the warp yarn, and tying the warp yarn onto the loom. The process concerning weft yarn consists of six steps: stretching the weft yarn along a wafting board to decide the length of yarn for the whole piece of mud-mee, tying knots for making designs, dyeing for making designs, untying knots, spinning yarn into a shuttle, and weaving.

Regarding the mud-mee design system, it consists of the procedures of creating isolated design and mixing them into composite designs.

Finally, it is found that the design names of mud-mee reflect three aspects of the lifestyle of The Tai Puan in Amphoe Ban Mi, Lop Buri : closeness to nature and agriculture (e.g., /cap² waan³/ 'scattering seeds'), faith in Buddhism (e.g., /naak⁴/ 'sacred animal in Buddhism'), and certain cultural objects (e.g., /khoo m² taŋ³/ 'lamp').